

Т.В. ДАНЬКО, А.О. ЛУЦЕНКО

ВПЛИВ ПРОГРАМ МІЖНАРОДНОЇ ТЕХНІЧНОЇ ДОПОМОГИ НА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ КЛАСТЕРІВ

У статті досліджується ефективність програм міжнародної технічної допомоги для розвитку міжнародної конкурентоздатності високотехнологічних кластерів. Проаналізовано вибірку п'ятдесяти високотехнологічних кластерів Європейського Союзу та здійснено оцінку залучення і використання міжнародної технічної допомоги даними кластерами, а також визначено вплив програм міжнародної технічної допомоги на міжнародну конкурентоздатність високотехнологічних кластерів. Зроблено висновок про те, що використання програм міжнародної технічної допомоги робить значний вклад в розвиток конкурентоспроможності кластерів, даючи змогу всім його учасникам спиратись на міжнародний досвід та грантову підтримку під час реалізації тих чи інших проектів.

Ключові слова: міжнародна технічна допомога, високотехнологічний кластер, міжнародна конкурентоздатність, ефективність, донор, бенефіціар.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток світової економіки характеризуються загостренням конкурентної боротьби між країнами, регіонами, корпораціями та фірмами. У ринкових умовах поняття конкурентоспроможності має важливе значення та вживається по відношенню до багатьох об'єктів, серед яких і високотехнологічні кластери. Саме глобалізаційні тенденції світової економіки зумовили виникнення та прискорений розвиток відносно нової форми об'єднання підприємств та організацій – високотехнологічних кластерів, які являють собою певну комбінацію підприємств та організацій, що інформаційно та технологічно пов'язані між собою. До складу такого кластера входять, як правило, науково-дослідні інститути, освітні заклади, бізнес-асоціації, дистриб'юторські мережі, сервісні фірми, інжинірингові компанії тощо.

За даними інтернет-ресурсу www.clustercollaboration.eu на даний час в Європі існує 2 209 кластерів, які представляють 36 галузей. Тому питання підвищення міжнародної конкурентоспроможності високотехнологічних кластерів є надзвичайно актуальним, оскільки ці кластери є своєрідними генераторами нових технологій, їх діяльність прискорює процес науково-технологічного розвитку в окремих галузях та викликає сплеск інновацій. В свою чергу одним із джерел фінансування діяльності високотехнологічних кластерів виступає міжнародна технічна допомога (далі – МТД). В той же час, характер та зміст програм МТД, які отримують кластери, а також їх вплив на розвиток конкурентоспроможності високотехнологічних кластерів вивчені недостатньо. Таким чином, на нашу думку, потребують подальшого дослідження види грантів, програм МТД, які отримували кластери, з метою оцінки їх ефективності для розвитку міжнародної конкурентоспроможності високотехнологічних кластерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні науковими дослідженнями щодо створення, розвитку та ефективності функціонування нових територіально-виробничих систем в умовах глобальної економіки займаються науковці та спеціалісти по всьому світу. Багато вчених в своїх наукових працях намагалися дати наукове обґрунтування утворенню та розвитку кластерів.

Дослідження в сфері кластеризації спираються на фундаментальні роботи відомих вчених-економістів, так перші спроби пояснити економічну природу кластерів були зроблені, наприклад, А. Вебером [1] з його теорією промислової дислокації та А. Маршаллом [2] з його теорією “індустріальних округів”. Але сучасний інтерес до кластерів виник завдяки науковій праці професора Гарвардської бізнес-школи Майкла Портера, яка викладена в книзі “Конкурентні переваги націй” (1990) [3]. Саме М. Портер ввів в економічну літературу визначення поняття “кластер”. Таким чином, кластер - це сконцентровані за географічною ознакою групи взаємопов'язаних компаній, спеціалізованих постачальників, постачальників послуг, фірм у відповідних галузях, а також пов'язаних з їх діяльністю організацій (наприклад, університетів, агентств з стандартизації, торговельних об'єднань) у визначених областях (регіонах), що конкурують, але разом з тим ведуть спільну роботу” [3, с.206]. Подальші дослідження питань кластеризації, а саме конкурентоздатності кластера, були викладені у праці М. Портера «Кластер і економіка конкуренції» (1998) [4]. На відміну від представників європейської економічної школи (Е. Лімер, Д. Соле, І. Толенадо та ін.), М. Портер наводить докази, чому економіку варто розглядати через призму кластерів, а не через традиційне групування компаній по галузях. Так кластерна система краще взаємодіє з характером конкуренції й джерелами досягнення конкурентних переваг, а також краще, ніж галузі, охоплює важливі зв'язки, взаємодоповнюваність між галузями, маркетинг, розуміння вимог замовників, поширення технологій, навичок і інформації.

Найбільш сучасні теорії розвитку конкурентоспроможності на основі кластерів розроблені В. Фельдманом [5]. Переваги даної теорії полягають у тому, що вони засновані на великих емпіричних дослідженнях диверсифікованих форм бізнесу у різних країнах світу. Сутність теорії полягає в наступному: диверсифікованість часто потребує наявності матриці “витрати-випуск” або контактів між галузями, що пов'язані відносинами поставки та придбання. Це погоджується з механізмами, які ведуть до утворення кластерів. Найбільш життєздатні кластери інноваційної активності або

високотехнологічні кластери формуються на основі диверсифікованості.

В свою чергу, теорія високотехнологічних кластерів або промислових груп розглядалась в роботах американського вченого М. Енрайта (1990), що створив теорію “регіонального кластера”. Відповідно до теорії М. Енрайта, конкурентні переваги створюються не на національному рівні, а на регіональному, де головну роль грають історичні передумови розвитку регіонів, розмаїтість культур ведення бізнесу, організації виробництва й отримання освіти. Вчений, відзначив, що кластеризація спостерігається навіть у підсекторах, про які не подумаєш як про предмет кластеризації, наприклад, таких, як телемаркетинг та обробка кредитних карток [6].

Німецький експерт по інноваційно-інвестиційній політиці закордонних країн П. Фішер [7] пропонує, замість “точок зростання” центри кластеризації - групи взаємозалежних галузей, що мають високий ринковий потенціал, тобто підприємства які об'єднуються по галузевій ознаці. Конкретна галузь, що залучає інвестиції, не може розглядатися окремо від інших та повинна розвиватися усередині кластера вертикально взаємозалежних секторів.

Більшість науковців, які аналізують сутність, функції, принципи та характер кластерної динаміки або розвитку, наголошують, що ключовою конкурентною перевагою кластерів є організація інтерактивної системи циркуляції знань (економіки знань). На думку американської дослідниці А. Саксеніан ефективна система інноваційного взаємозбагачення учасників кластера виступає ключовим фактором глобального інноваційного лідерства Силіконової долини в США. Автор концепції регіональних інноваційних систем Ф. Кук підтверджує наявність позитивної взаємодії між географічною близькістю підприємств кластерів та ефективністю трансферу технологій та інновацій між компаніями кластера [8].

Вітчизняний вчений-економіст В. Чужиков, дослідивши генезис кластерів, вважає цілісним поняття кластера, як конкурентоспроможної організаційної форми територіально - ієрархічної моделі виробництва з різними рівнями локалізації, яка дає максимальний господарсько-соціальний ефект через мінімізацію видатків у порівняно подібних галузях [9, с.164].

Однією зі складових функціонування високотехнологічних кластерів є використання ними програм міжнародної технічної допомоги. Міжнародна технічна допомога – це ресурси, які надаються донорами (державами, урядами іноземних держав, а також організаціями, установами, фондами, уповноваженими урядами іноземних держав, міжнародними організаціями) на безоплатній основі для здійснення програм, проектів міжнародної технічної допомоги з метою реалізації програм соціально-економічного розвитку певного регіону [10].

Міжнародна технічна допомога може надаватися у формі передачі у власність, користування майна і майнових прав; консультацій із залученням експертів, у тому числі іноземних; фінансування витрат на навчання та підвищення кваліфікації спеціалістів реципієнта; обміну спеціалістами; грантів [10].

Основними характеристиками МТД є [11]:

- допомога носить цільовий характер, тобто може використовуватися тільки для цілей, які визначені у програмі допомоги;

- допомога надається переважно у втіленій формі, тобто у вигляді послуг, консультацій, підтримки досліджень, грантів тощо.

На сьогодні в різних галузях вітчизняної науки створено певну базу знань у сфері дослідження явища міжнародної технічної допомоги, однак варто зазначити, що цей напрям наукової діяльності все ще залишається недостатньо розвинутим.

Так, питанням міжнародної технічної допомоги присвячені праці таких вітчизняних вчених як Л. Кістерського [12], Т. Липової [13], В. Нанівської [14], О. Шумило [15].

Серед напрацювань можна також виділити роботи М. Васильєвої, яка, зокрема, зробила спробу систематизувати концептуальні підходи до дослідження проблематики зарубіжної допомоги в міжнародно-політичному контексті, виявити новітні тенденції впливу зарубіжної допомоги на міжнародний розвиток, з'ясувати ефективність зарубіжної допомоги в процесах глобальної економіки [16].

Отже, вивчення опублікованих праць свідчить про відсутність висвітлення питань щодо впливу програм міжнародної технічної допомоги на формування конкурентоздатності високотехнологічних кластерів, оскільки більшість науковців лише поверхнево приділяють увагу питанням міжнародної технічної допомоги.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є використання програм МТД для розвитку міжнародної конкурентоздатності високотехнологічних кластерів.

Результати дослідження. Відповідно до www.clustercollaboration.eu загальна кількість кластерів в Європі 2 009, що функціонують у 36 секторах економіки [17].

Використовуючи фільтр сайту було відмічено 5 високотехнологічних секторів: космічний, автомобільний, сектор біотехнологій, сектор електроніки та сектор мікро і нанотехнологій.

Наступним кроком було відмічено 10 країн, які є географічно близькими до України: Польща, Чехія, Болгарія, Румунія, Угорщина, Словаччина, Німеччина, Литва, Латвія, Естонія. При чому, як виявилось, в Литві та Естонії кластери обраних секторів відсутні.

Таким чином було відібрано 50 високотехнологічних кластерів. Майже 30% складають кластери автомобільної галузі, більше 25% - космічної та майже 15% - мікро- та нанотехнології.

Розподіл отриманої вибірки високотехнологічних кластерів зображено на рис. 1.

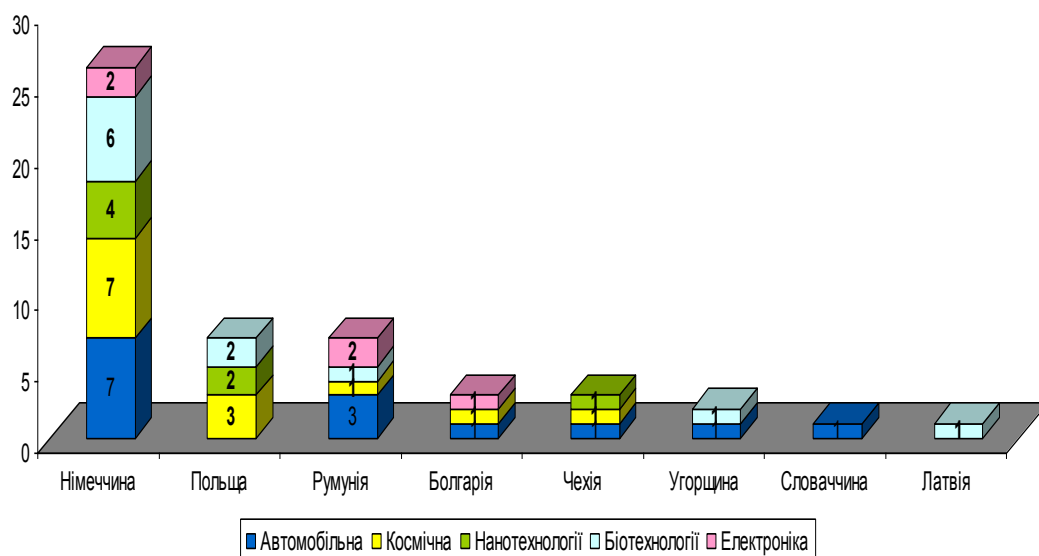

Рис. 1 – Розподіл вибірки високотехнологічних кластерів за галузями/країнам

Ми бачимо, що більше половини кластерів з вибірки є високотехнологічні кластери з Німеччини. З іншого боку кластери Словаччини та Угорщини не приймають участь в програмах МТД.

Наступним кроком було проаналізовано кожен

кластер, що потрапив до вибірки з метою виявлення проектів, що фінансуються МТД.

В результаті аналізу було виявлено, що лише 19 кластерів з вибірки використовують МТД (табл. 1), що складає 38% від всієї вибірки.

Таблиця 1 – Кластери-бенефіціари МТД

№ п/п	Кластер	Галузь	Країна	Джерела МТД
1	2	3	4	5
1	Cluster Microelectronics and Embedded Systems	Електроніка/Електронні прилади	Болгарія	Європейський фонд регіонального розвитку
2	Czech Space Alliance	Космічна	Чехія	Європейська космічна агенція
3	Moravian-Silesian Automotive Cluster	Автомобільна	Чехія	Європейський фонд регіонального розвитку
4	BioRegio STERN Management GmbH	Біотехнології	Німеччина	Interreg IV B, одна з регіональних програм ЄС щодо розвитку транскордонної кооперації.
5	MicroTEC Südwest	Мікро- і нанотехнології	Німеччина	Європейська комісія в рамках проєктів EU-EXPRESS, EU-KNIGHTS
6	BioM Biotech Cluster Development GmbH	Біотехнології	Німеччина	Європейська комісія в рамках проєкту Competitiveness and Innovation Framework Programme (CIP)

7	EACP - European Aerospace Cluster Partnership	Космічна	Німеччина	Європейська космічна агенція
8	Hamburg Aviation	Космічна	Німеччина	Європейська космічна агенція, Європейська комісія в рамках програми EU's CLUNET project.
9	Niedersachsen Aviation	Космічна	Німеччина	Європейська космічна агенція
10	Baltic Biomaterial Cluster	Біотехнології	Німеччина	Європейський фонд регіонального розвитку
11	Life Science Cluster of Latvia	Біотехнології	Латвія	Європейський фонд регіонального розвитку
12	NUTRIBIOMED Cluster	Біотехнології	Польща	Європейський фонд регіонального розвитку
13	Silesian Aviation Cluster	Космічна	Польща	Європейський фонд регіонального розвитку
14	Silesian Nano Cluster	Мікро- і нанотехнології	Польща	Європейською комісією в рамках програми the 7 th Framework Programme – NanoDiode
15	Aviation Valley	Космічна	Польща	Європейська комісія
16	Cluster Podkarpackie Powiazanie Kooperacyjne	Космічна	Польща	Європейський фонд регіонального розвитку
17	bioROne – the biotech cluster in NE Romania	Біотехнології	Румунія	Європейський фонд регіонального розвитку
18	AUTOMOTIVEST	Автомобільна	Румунія	Європейський фонд регіонального розвитку
19	ELINCLUS	Електроніка/Електронні прилади	Румунія	Європейський фонд регіонального розвитку

На рис. 2 зображено розподіл кластерів-бенефіціарів МТД за країнами знаходження та галузями діяльності. Зробивши, аналіз вибірки кластерів, ми бачимо, що основними донорами МТД для кластерів є Європейський фонд регіонального розвитку, Єврокомісія та Європейська космічна агенція.

В результаті дослідження було встановлено, що донори МТД, як правило, формують стратегію допомоги, яка визначає цілі, пріоритети та завдання допомоги, механізми її реалізації та показники для оцінки ефективності. На основі стратегічної програми розробляються конкретні програми або проекти МТД за різними напрямками.

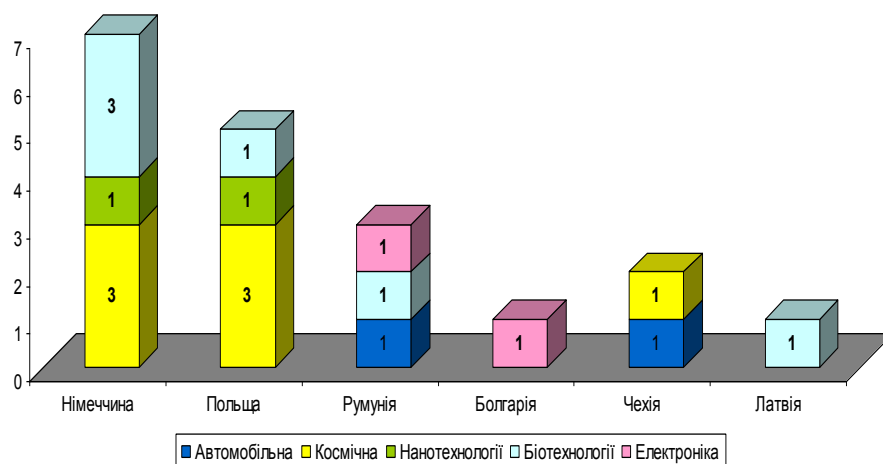

Рис. 2 – Розподіл кластерів-бенефіціарів МТД за країнами та галузями діяльності

Надання МТД за допомогою проектно-програмного підходу дозволяє донорам та кластерам-бенефіціарам більш ефективно планувати, реалізовувати, моніторити та оцінювати результати впровадження цієї допомоги.

На основі проведеного дослідження можна сказати, що міжнародна технічна допомога високотехнологічним кластерам має такі форми:

- консультації іноземних експертів;
- стипендії, фінансування витрат на навчання та підвищення кваліфікації;
- гранти в іноземній валюті (безповоротна фінансова допомога);
- проведення досліджень;
- права інтелектуальної власності та технології;
- будь-яке майно (товари, обладнання), необхідне для забезпечення виконання завдань проектів або програм в рамках МТД,
- інші роботи та послуги.

Особливостями надання МТД є те, що, наприклад, грошові кошти, що виділяються міжнародними організаціями й окремими країнами в рамках МТД, не надходять безпосередньо в розпорядження приймаючої сторони, а направляються на оплату й організацію роботи відповідних фахівців.

Для одержання міжнародної технічної допомоги потенційні реципієнти (кластери-бенефіціари) подають запити до спеціально уповноваженого органу, який проводить експертизу запитів та за її результатами звертається до донорів з проханням прийняти рішення про фінансування програм, проектів міжнародної технічної допомоги.

В ході дослідження було ідентифіковано 5 критеріїв оцінки міжнародної конкурентоздатності кластера, спираючись на дослідження М. Портера «Кластери і нова економіка конкуренції» [4]: місце знаходження – розвинений регіон; доступ до інформації; комплементарність; інноваційність; кількість учасників вища за середній показник по вибірці. Ці показники можна використовувати і для оцінки зрілості кластерів.

Місце знаходження має важливе значення для конкурентоздатності, оскільки впливає на продуктивність та особливо на зростання продуктивності праці (вартість створена за день роботи за 1 одиницю капіталу) через наявні на цій території засоби виробництва, інфраструктуру, міжнародні зв'язки і т.д.

Кількість учасників кластерів в середньому по вибірці 50 високотехнологічних кластерів дорівнює 19, тому висунуто критерій, що кластери які використовують МТД мають більшу за середній показник кількість учасників, оскільки це впливає на мережу діяльності кластеру, кількість його постачальників.

Сьогодні ще одним ключовим ресурсом в діяльності є інформація, тому важливою є змога кожного учасника кластеру мати доступ до інформаційного потоку всередині кластера.

Під компліментарністю мається на увазі взаємозв'язок кластерів, їх партнерські та

технологічні зв'язки.

Інноваційність полягає у діяльності, яка пов'язана із трансформацією наукових досліджень і розробок, інших науково-технологічних досягнень у новий чи покращений продукт, введений на ринок, в новий чи покращений технологічний процес, що використовується у практичній діяльності, чи новий підхід до соціальних послуг.

Дослідивши діяльність кожного кластера-бенефіціара МТД, було проведено оцінку їх міжнародної конкурентоздатності за вищезазначеними критеріями. Під час дослідження було виявлено, що кластери-бенефіціари МТД повністю відповідають критеріям конкурентоздатності.

Отже, залучення програм МТД має важливе значення для розвитку конкурентоспроможності кластерів, оскільки дає змогу його учасникам використовувати міжнародний досвід та гранти міжнародних організацій для реалізації певних проектів.

Висновки. В даному дослідженні було проведено аналіз впливу програм МТД на міжнародну конкурентоздатність високо-технологічних кластерів. Аналіз теоретичного матеріалу показав, що майже не вивченими є питання, пов'язані з використанням програм МТД в діяльності високотехнологічних кластерів, а також їх вплив на розвиток конкурентоспроможності високотехнологічних кластерів.

В результаті дослідження було встановлено, що програми МТД є важливим джерелом фінансування розвитку конкурентоздатності тих високотехнологічних кластерів ЄС, які досягли зрілості. Основними донорами МТД для таких кластерів є Європейський фонд регіонального розвитку, Європейська комісія та Європейська космічна агенція. В свою чергу здатність кластерів залучати програми МТД можна вважати одним із факторів забезпечення їхньої конкурентоспроможності, що потребує подальшого дослідження.

Список літератури: 1. Weber A. Theory of the Location of Industries / A. Weber. – Chicago: University of Chicago Press, 1929 2. Marshall A. Principles of Economics / A. Marshall. – London: Macmillan, 1961. – An Introductory Volume. – 9th Edition (1st Edition 1890). – 430 p. 3. Портер М. Конкурентное преимущество наций / М. Портер; [пер. с англ.]. – М. : Вильямс, 2005. – 608с. 4. Porter M. E. Clusters and the new economics of competition / M. E. Porter // Harvard Business Review. — 1998. — Vol. 76 (6). — p. 77–90. 5. Feldman V. P. Innovation in Cities : Science based Diversity / V. P. Feldman, D. B. Audretsch // Specialization and Localized Competition-European Economic Review. – 1999. – № 43. – p. 409-429 6. Пилипенко І. В. Новая геоэкономическая модель развития страны: повышение конкурентоспособности с помощью развития кластеров и промышленных районов / И. В. Пилипенко // Безопасность Евразии. – 2013. – № 3. – с. 580-604. 7. Фишер П. Как превратить страну в привлекательный рынок для иностранных инвесторов // Вопросы экономики. – 2002. – No2. – с. 83-100. 8. Cooke P. Regional innovation systems: Competitive regulation in the New Europe. Geoforum / P. Cooke. – N. Y., 1996. 9. Чужиков В. Кластери як об'єкт державного регулювання / В. Чужиков // Вісник УАДУ. – 2012. – № 4. – с. 160-167. 10. Мотузка О. М. Міжнародна технічна допомога: інформаційні ресурси та аналіз / О. М. Мотузка // Статистика XXI століття: нові виклики, нові можливості : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 19–20 травня 2011 р.

– К. : КНУ, 2012. – с. 98-99 **11.** Кулініч О.В., Ткачов Д.С. Грантрайтинг: методичні рекомендації для органів публічної влади щодо написання проектних заявок / за ред. О.В. Кулініча. – Х.: Регіональний центр міжнародних проектів і програм, 2013. – 78с. **12.** Кістерський Л., Скрепова І., Липова Т. Ефективність міжнародної технічної допомоги Україні // Економіка України. – 2006. – №5. – с. 74–75. **13.** Липова Т. В. Роль технічної допомоги в ринкових перетвореннях країн з перехідною економікою: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.05.01 / Липова Т.В. – К., 2006. – 19 с. **14.** Нанівська В. Проблеми координації міжнародної технічної допомоги в Україні порівняно з польським досвідом: Звіт // www.icps.kiev.ua. **15.** Шумило О. Ефективність надання Україні технічної допомоги потрібно суттєво підвищити // Вісник Міжнародного центру перспективних досліджень. – 2003. – №175. – с. 5–6. **16.** Васильєва М. О. Нова парадигма ефективності зарубіжної допомоги розвитку / М.О.Васильєва // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К.: ІМВ КНУ ім. Т. Шевченка, 2010. – Вип. 93. – Ч.1. – с. 103 – 107. **17.** Європейська платформа кластерів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.clustercollaboration.eu

Bibliography (transliterated): **1.** Weber A. Theory of the Location of Industries / A. Weber. – Chicago: University of Chicago Press, 1929 **2.** Marshall A. Principles of Economics / A. Marshall. – London: Macmillan, 1961. – An Introductory Volume. – 9th Edition (1st Edition 1890). – 430 p. **3.** Porter M. Konkurentnoe prey'mushhestvo nacy'j / M. Porter; [per. s angl]. – М. : Vy'l'yams, 2005. – 608p. **4.** Porter M. E. Clusters and the new economics of competition / M. E. Porter // Harvard Business Review. – 1998. – Vol. 76 (6). – P. 77–90. **5.** Feldman V. P. Innovation in Cities: Science based Diversity / V. P. Feldman, D. B. Audretsch // Specialization and Localized Competition-European Economic Review. – 1999. – # 43. – P. 409–429 **6.** Pylypenko Y. V. Novaya geoeconomicheskaya model' razvitiya strany: povyshen'y'e konkurentosposobnosti s pomoshh'yu razvitiya klasterov i promyshlennykh rayonov / Y. V. Pylypenko // Bezopasnost' Evrazii. –

2013. – # 3. – P. 580–604 **7.** Fisher P. Kak prevratit' stranu v privlekatel'nyy rynek dlya inostrannykh investorov // Voprosy ekonomiki. – 2002. – No2. – P. 83–100. **8.** Cooke P. Regional innovation systems: Competitive regulation in the New Europe. Geoforum / P. Cooke. – N. Y., 1996. **9.** Chuzhy'kov V. Klaster'y' yak ob'yekt derzhavnogo regul'yuvannya / V. Chuzhy'kov // Visnyk UADU. – 2012. – # 4. – P. 160–167. **10.** Motuzka O. M. Mizhnarodna texnichna dopomoga: informacijni resursy' ta analiz / O. M. Motuzka // Staty'sty'ka XXI stolittya: novi vy'kly'ky', novi mozhly'vosti : zb. materialiv Mizhnar. nauk.-prakt. konf., m. Ky'yiv, 19–20 travnya 2011 r. – К. : КНУ, 2012. – P. 98–99 **11.** Kulynich O.V., Tkachov D.S. Grantrajty'ng: metody'chni rekomendaciyi dlya organiv publichnoyi vlady' shhodo napy'sannya proektny'x zayavok / za red. O.V. Kulynicha. – Х.: Regional'nyy centr mizhnarodnykh proektiv i program, 2013. – 78 p. **12.** Kisters'kyj L., Skrepova I., Lypova T. Efekty'vnist' mizhnarodnoyi texnichnoyi dopomogy' Uk-rayini // Ekonomika Ukrainy'. – 2006. – #5. – P. 74–75. **13.** Lypova T. V. Rol' tekhnichnoyi dopomogy v rynkovykh peretvorennyakh krayin z perekhidnoyu ekonomikoyu: avtoref. dy's. kand. ekon. nauk: specz. 08.05.01 / Lypova T.V. – К., 2006. – 19 p. **14.** Nanivs'ka V. Problemy' koordynaciyi mizhnarodnoyi texnichnoyi dopomogy' v Ukrayini porivnyano z pol's'ky'm dosvidom: Zvit // www.icps.kiev.ua. **15.** Shumylo O. Efektyvnist' nadannya Ukraini tekhnichnoyi dopomogy potribno suttyevo pidvy'shhy'-ty' // Visnyk Mizhnarodnogo centru perspektivnykh doslidzhen'. – 2003. – #175. – P. 5–6. **16.** Vasylyeva M. O. Nova paradygma efektyvnosti zarubizhnoyi dopomogy rozvytku / M.O.Vasylyeva // Aktual'ni problemy mizhnarodnykh vidnosyn. – К.: ІМВ КНУ ім. Т. Шевченка, 2010. – Vy'p. 93. – Ch.1. – P. 103 – 107. **17.** European clusters' platform [Electronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: www.clustercollaboration.eu

Надійшла (received) 12.11.2015

Відомості про авторів / About the authors

Данько Тарас Володимирович – кандидат економічних наук, професор, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», професор кафедри «Менеджмент ЗЕД і Фінанси», м. Харків; тел.: (050) 634-69-80; e-mail: tarasdanko2010@gmail.com.

Danko Taras Volodymyrovych - Candidate of Economic Sciences, Professor, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Professor at the Department of International management and Finance, Kharkiv; tel.: (050) 634-69-80; e-mail: tarasdanko2010@gmail.com.

Луценко Ангеліна Олександрівна – магістрант, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, e-mail: a.lutsenko@yandex.ua

Lutsenko Anhelina Oleksandrivna – master student, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkiv, e-mail: a.lutsenko@yandex.ua